

אומר אשר סיפא אחת לחלו של מועד אחר רב הוגא לא שנו אלא תוך ג' למרדה דאכתי לא פרח זימרא מינה ואין טורח כל כך בחיובתה. ואחר ג' לישיבתה דפסדי ציעי לגמרי. דאיכא תרמי לטיבותא דזוטר טירחא ונפיש פסידא. אבל לאחר שלשה למרדה דפרח זימרא מינה אפי' לאחר ג' לישיבתה אסור ותוך ג' לישיבתה דאכתי לא פסדי ציעי לגמרי. אפי' תוך שלשה למרדה לא מהדרינן. ורבי אמי אומר אפי' תוך שלשה לישיבתה מהדרינן. בחאי קא מיפלגי מר סבר להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ומ"ס להפסד מועט נמי חששו ונראה דבהפסד מועט תוך שלשה פליג רבי אמי אבל בטיירחא דבחר שלשה למרדה לא פליג ארבי הוגא. יש פוסקים כרז הוגא לתומרא. אבל למאי דפסקין ר"מ ורבי' (מ"ק ס"ה) דאסור מלאכה בחול המועד דרבינן א"כ אוליין זה לקולא: **גמ'** גורפין וזל מתחת רגלי הבהמה בצרעה עשר וצמועד מלקין ללדדין: **גמ'** [ע] חנו רבנן הוצל שבחור מלקין אותו ללדדין. ואם נעשית החור כרפס בקר מוליאין אותו לאשפה: **גמ'** מוליאין ומציאין כלים מצית האומן אע"פ שאינו ללדדין המועד: **גמ'** אחר רב פפא דיקן לן רבא חנן מוליאין ומציאין כלים מצית האומן ואע"פ שאין ללדדין המועד והא חנן חנן אין מציאין כלים מצית האומן ואם חושש להם שמה יגבינו מפני לחור אחרת ומשינן ל"ק הא בצרעה עשר והא בחולו של מועד צ"ד מציאין ובחולו של מועד אין מציאין אלא ללדדין המועד. וכן הלכתא:

הדרן ערך פרק מקום שנהגו

ערבי פסחים פרק עשירי

א [דף צמ ע"ב] **ערבי** פסחים סמון למנהג לא יאכל אדם עד שתחשך. ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיק. ולא יפתחו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן החמחוי. הא דקתני סמון למנהג לא יאכל הא מקמי [הכי] אכיל ומי מצי אכיל. חמץ מו' שעות ולמעלה הא אסור מדאורייתא. מנה נמי לא אכיל דאמר [א] בירושלמי (פרק זה הלכה א) האוכל מנה צערב הפסח כאלו בא על ארוסתו ציבת חמיו ואי מיני תרגימא הא אמרי' לקמן (דף קו.) דשרי. וז"ל מנה עשירה דמצי אכיל. דהא דאמרין דאסור לאכול מנה צערב פסח היינו במנה שראוי ללכת בה ידי חובתו בלילה. וכן נוהג ר"מ צערב הפסח שחל להיות בשבת שהיה עושה סעודה שלישית במנה עשירה:

ב ער שחשך חיימה אחאי תנא עד שחשך טפי מצערבי שבתות וצערבי ימים טובים דלא קתני אלא לא יאכל מן המנחה ולמעלה ותו לא וי"ל דאחא לא שמעינן [ב] אף על גב דבשבתות ובשאר ימים טובים יכול להוסיף מן החול על הקדש [ג] ולאכול קודם שחשך כדאמרין פרק תפלת השחר (דף כו:) מתפלל אדם של שבת צערב שבת ואומר קידוש על הכוס צערב הפסח לא מצי אכיל עד שחשך. וכן משמע (בירושלמי) [בחומשפחא שילהי פ"ב] דקאמר פסח מנה ומרור אוכלין צבת אחת ומאימתי אוכלין משחשך ומיני נמי [א] לקמן (דף קכ:) הפסח אינו נאכל אלא בלילה. ומנה אחת לקדש לפסח דכתיב על מצות ומתארים (דף קכ:) פירוש סמון למנהג משמע שעות ולמעלה דמנה גופה מט' שעות ומתארים ולמעלה וסמון לה ט' שעות: **גמ'** תניא לא יאכל אדם צערבי שבתות וצערבי ימים טובים מט' שעות ומתארים ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא חאב דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שחשך. וקי"ל הלכה כר' יוסי ומתארים:

קרבן נתנאל

דקתני בסופא מקום שנהגו אין לא נהגו לא קאי כשאנו ללדדין המועד: [ב] ובשם הר"י י"א בחבו דכ"ה היום שרי. וקשה לפי ר"י מאי אריא במקום שנהגו שלא לעשות אפי' במקום שנהגו לעשות נמי שייך הך דינא. שיכול לגומרה אפי' אחר חלות. ב"מ. ולי לק"מ דהא ברישא סתמא קתני. ואיכתיב בן במקום שנהגו וזין במקום שלא נהגו דתרווייהו בך דינא שוין: [ג] ת"ר הובא שבחצר ספקין אורו צדדין. מההיא הרי"ף ורבינו ברייתא זו על י"ד. ז"ל הא דמשינן רבא הא והא בחומש' דלא דוקא ה"ה דה"ה לאוקמיה הא והא צ"ד. אלא דאשמעינן כח דיתארא דאם חור נעשה כרפס אפי' בחומש' מפתין לאשפה.

הדרן ערך פרק מקום שנהגו

פ"א [א] בירושלמי פרק זה הלכה א' ועין פרק אלו עובדין ס"ו ז' מ"ש מזה: [ב] אע"פ דבשבתות וי"ט יב"ד דהוסיף בחול על הקודש דאבא קודם שחשך. מכאן ראינו דלא כמ"א בסי' תנ"ד דגליל שטעות אין מקדשין על היין עד ז"ה דכתיב תמימות תהייה. והקשתי לשאל לפי מאי פריך מאי אריא צערב פסחים אפי' צערב שבתות נמי דאם בע"פ וי"ט אסור לאכול מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא חאב. אבל קודם למנחה מותר לאכול דהא הו' כשיעור עיבור אע"פ שזמן אכילה שבת וי"ט הוא מצד יום. ומינה בע"פ שאסור לאכול עד שחשך ה"א שמוחר לאכול מן המנחה ולמעלה. וא"כ ודאי זריכה דבה לזכיר לאשמעינן צרי פסחים. ואפי' להפוסקים דבד"ט ש' עזרת נמי אסור לאכול עד שחשך. אף לדידהו קשה קושית חוס' אחאי לא משינן דתנא בפסח קאי. ומה שפי' חוס' דמשום פסח לא הו' מית צרי שבתות. יאכל אדם מן המנחה ולמעלה עד שחשך. לאו דוקא. או משכנשא הו' מכל הלן ברייתות דשמעינן דלא מי צה עד שחשך: [ד] פירוש סמון דמנהג. מדברי ר"ף עד הלכה כר' יוסי:

שמואל

אין שלא ללדדין המועד לא ש"מ לכאורה נראה דה"ה במקום שנהגו הוא דיש להחיר במלאכה אבל במקום שלא נהגו לא תמלא שום הימר ואף במקום שנהגו אינו מותר אלא ללדדין המועד וכו' אבל מדברי הר"ש יראה שפירש ויפסד ויפסד צערב פסח עד חלות במקום שנהגו בכל מלאכות מותרים אפי' שלא ללדדין המועד ואף להחיל דוקא במקום שנהגו אבל במקום שלא נהגו אסורים כל המלאכות וכו' שם פסק ללדדין המועד אין וכו' ופ"א אף במקום שלא נהגו שייך ללדדין המועד לגמור המלאכה אבל לא להחיל והשון מגומגם ואולי לא גרים ללדדין המועד אלא נהגו אין וכו' ובפירוש"ו וכן הוא דעת הר"ן אלא שהוא מפרש הלשון יותר מגומגם נהגו אין כלומר במקום שנהגו אסור הוא דלענין ללדדין המועד וכו' וז"ע:

אומר בשר זה ליו"ט. ונהגו כן על פי פירש"י שפי' שיהו סבורין שהקדישו לדמי פסח והילכך אפי' בשר צהמה נמי. (א) אחר רב פפא ודוקא בשר אבל חמיו ושערי לא דעבדי אינשי דמינטי לכו לפסחא. וגדי מקולם אע"פ שלא פריש ואמר בשר זה לפסח אסור דתניא רבי יוסי אומר תודום איש רומי הנהיג בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסח שלחו לו אלמלא תודום אתה גורנו עליך נידוי מפני שאתה מאכיל לישראל קדשים בחור ואפילו במקום שנהגו לאכול בלילי גדי מקולם אסור. [דף נג ע"ב] תודום איש רומי גברא רבה היה ועוד היה מטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים:

ז ואמר רבי כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים וכוה ויושב צריכה של מעלה שנאמר כי כלל החכמה כלל הכסף. גרסינן בסוף שני דיני גזירות [דף ק"א ע"ב] כתיב ואחש הדנקים בה' אלהים וכו' אפשר לאדם לידבק בשכינה והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אלא [פ] כל המשיא בכו לת"ח וכל העושה פרקמטיא לת"ח ומנהגו מנחשו כאלו נדבק בשכינה. וז"ר איזהו גדי מקולם כל שאלו כולו כחא. תנא נחמך למח אבר או ששכח ממנו אבר אין או מקולם: מקום שנהגו להדליק וכו' תנא בין שאמר להדליק בין שאמר שלא להדליק שיהיה לא נחכונו אלא לדבר אחר פ"ה שמשמ המטה: [דף נד ע"ב] **מתני'** מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים זו. אחר רשב"ג לעולם יעשה כל אדם עצמו כח"ח:

ח [דף נה ע"א] **וחבבמים** אומרים ביהודה היו עושין מלאכה צערבי פסחים עד חלות ובגליל לא היו עושין כל עיקר. הלילה ב"ש אסורים וכו' מתירין עד הנץ החמה: **גמ'** מעיקרא תנא מנהגא לבסוף תני איסורא. א"ר יוחנן לא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. דתניא א"ר יהודה ביהודה היו עושין מלאכה צערבי פסחים עד חלות ובגליל לא היו עושין כל עיקר אחר לו רבי מאיר וכו' מה ראינו יהודה וגליל לכאן אלא מקום שנהגו לעשות עושין ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ומתני' דריש פירקין רבי מאיר ומתני' דהכא ר' יהודה ופולגתא דב"ש וכו' בלילה ובגליל ואליצא דר' יהודה ור' מאיר לא נחלקו ב"ש וכו' בדבר זה דליכא אסורא אלא מנהגא ובמנהגא לא שייך פולגתא דליתוי היכי נהוג. ואע"פ דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה. וראה להלכה כרבי מאיר דהא [ג] (ב) (א) דקתם משנה דריש פירקין עדיף מדברי חכמים: **מתני'** ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם צרעה עשר גומרה בצרעה עשר אבל לא יתחיל בה בתחלה בצרעה עשר ואע"פ שהוא יכול לגומרה. וחכ"א שלש אומניות עושין מלאכה צערבי פסחים עד חלות החייטין והספרין והכובסין ר' יוסי ב"ר יהודה אומר אף הרלענין: [דף נה ע"ב] **גמ'** תניא ר' מאיר אומר כל מלאכה שהיא ללדדין המועד גומרה צ"ד ושאינה ללדדין המועד לא יגמור. עושין מלאכה צערבי פסחים עד חלות במקום שנהגו. (ג) נהגו אין לא נהגו לא [ק] ויראה דהך דשרי ר' מאיר לגמור במקום שלא נהגו היינו עד חלות דוקא דאין לך לודך המועד יותר מלפסד ולכבש ולכך התירו ואפילו להחמיל ואפי' הכי לא התירו אלא עד חלות. [ר] ובשם הר"י ו"ל כתיב דכל היום שרי מדקתני בסופא דהך ברייתא עד חלות מכלל דרישא ללדדין המועד גומר כל היום ואין נראה לי הראיה דלא מצי למימני צעניי אחר כיון דקתני עושין מלאכה צערבי פסחים האריך לשנות עד חלות:

ט מתני' מושיצין שובצין לתרגולים בצרעה עשר. תרגולות שבתות מחזירין אותה למקומה מזה מושיצין אחרת תחתיה: **גמ'** השתא אחרת מושיצין אהדורי מצני

א"כ קשה מימיה וכו' ודו"ק: [פ] כל המשא בחו צ"ח ועושה פרקמטיא ומנהג מנכסיו. ראונו אס שמשא בחו לת"ח לא די צה כ"א צריך לעשות פרקמטיא בעצלו. ואם אינו מספיק צריך להוסיפו עוד מנכסיו. כי אס שלם אלו לא יעשה לו להחיות. צריך לבטל מלמדותיו. וכל המחזיק בשלשון או כאלו מדבק בשכינה: [ג] דהבא סתני' דריש פירקין ע"ה מדברי חכמים. וקשה דהא כתב רבנו בפרק הפועלים פי' י"א דקיל' כחכמים ולא כח"ק משום דחכמים נשנו בשלשן רבים אבל ת"ק אשכנחא טועא דיחידים הם. וא"כ דברי רבנו סתרי אהדי. ומה שלכאורה תירין מ"א ב"ס קפ"ח דבב"מ סוף על טעם אחר שכתב שם. ליתא. דהא באוקמיה דר' אמי ודאיסי כתב רבנו שם כמו כן דהלכה כחכמים ובהי שנינו לא שייך טעם אחר ונראה מדנקט וכו' ציהודה כי אחר כמה משניות. והפסקינן דהפולגתא משום דתני לה פסח מתני' מקום שנהגו גבי הלכתא פסקתא דכל הך מתני' מקום שנהגו להדליק ואין להלכתא פסקתא ניהו כדמשני ב"ק דף ק"ב. והו' שדיק רבנו דקתם מתני' דריש פירקין ע"ה מדברי חכמים אבל במקומות אחרים קים ליה דהלכה כחכמים. ומ"א חזין דבב"מ שהמחלוקת החכמים בלדדין קיל' כחכמים [אך] בפרק זה אין המחלוקת שניה בלדדין רק אחר כמה משניות לכן מקרי פסח גמור ועדיף מחכמים וכו' יש נחלקין דף ק"ב ד"ה פסח כתבו חוס' היפך ח"י מ"א כיון שאין מחלוקת בסמון גרע טפי דהדר ציה רבי מן הסתם ע"ש. ובהי יומא מה שהקשה ב"ס מגיני שלמה ב"ס יצמות האל ק"ל כר"א בן יעקב ב"מ אפי' נגד פסח משנה ועי' מ"ש פ"ק דקדושין ס"ב ורבי' אומר שאסור במלאכה משעת האור שהוא אורחא. ולפי חוס' דרבי' סבר דלענין איסורא קאמר. מ"ה לא פסקין דמנהגא הוא מדמי לה גבי הלכתא פסקתא אלא דלפירש"י דרבי' אמהגא קאי קשה. וי"ל ע"פ מ"ש חמ"ט ב"ב דלאכלא כל היכא דלא אימפריש טעמיה דרבי' לא קיל' כוחיה. משא"כ צימות דף ל"ו ודף ס' מפרש טעמיה דרבי' וכו' וזהו כלל מדרש גדול: [ק] ויראה דהך דשרי ר"מ צמורב בסמון ש"א נהגו. דהא דקתני ברישא כל מלאכה שהיא ללדדין המועד גומרה צ"ד קאי אמתקם שלא נהגו. והיינו ללדדין המועד. והא

(א) עין בקרן נחנאל וכו' שפי' דגדה וע"ש צמ"ט, וכו' שם בה' מקואות ס' כו. (ב) לא מלאחי רק במוסות זו: במשנה וז"ל הכל ותמן. (גרי"ב)